

Інформаційна і національна безпека

УДК 34:342.1:343

КОЗЕНКО О.О., кандидат юридичних наук, головний науковий співробітник
Науково-організаційного центру Національної академії
Служби безпеки України.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7619-484x>.

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРИРОДИ ТЕРОРИЗМУ

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню поняття “воєнного тероризму”. Проаналізовано різні підходи до класифікації сучасного тероризму у тому числі в умовах дії правового режиму “воєнного стану”. Сучасний стан нашої держави характеризується збільшенням кількості терористичних актів на її території, а це в свою чергу є серйозною проблемою та підставою для розробки нового понятійного апарату та підходів до боротьби із новим видом тероризму. У науковій роботі обґрунтовано різні класифікації тероризму, здійснено їх порівняльний аналіз. Також наведено приклади міжнародного досвіду у боротьбі із терористичними актами, судової практики та розглянуто національне законодавство. З огляду на надзвичайне розмаїття, змикання і переплетення форм тероризму та нові загрози, класифікація нових видів таких злочинних явищ необхідна для забезпечення функціонування загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в Україні. Саме тому, насамперед необхідно здійснити логічну побудову класифікації понятійного апарату тероризму в Україні щоб в подальшому застосовувати різні методи боротьби з ним.*

***Ключові слова:** тероризм, боротьба з тероризмом, терористичний акт, воєнний тероризм, війна, загальнодержавна система боротьби з тероризмом.*

***Summary.** The article is devoted to the study of the concept of ‘military terrorism’. The author analyses various approaches to the classification of modern terrorism, including in the context of the legal regime of martial law. The current state of our country is characterised by an increase in the number of terrorist acts on its territory, and this, in turn, is a serious problem and a reason for developing a new conceptual framework and approaches to combating a new type of terrorism. The research paper substantiates various classifications of terrorism and provides a comparative analysis thereof. The article also provides examples of international experience in combating terrorist acts, judicial practice and national legislation. Given the extraordinary diversity, linkage and intertwining of forms of terrorism and new threats, the classification of new types of such criminal phenomena is necessary to ensure the functioning of the national system of counter-terrorism in Ukraine. That is why, first of all, it is necessary to carry out a logical construction of the classification of the conceptual apparatus of terrorism in Ukraine in order to apply various methods of combating it in the future.*

***Keywords:** terrorism, counter-terrorism, terrorist act, military terrorism, war, national system of counter-terrorism.*

Постановка проблеми. Тероризм як явище давно перестав бути винятково інструментом радикальних груп і перетворився на складову частину сучасних воєнних стратегій. В умовах глобальних трансформацій та постійного зростання напруженості у світі, використання тероризму у воєнних конфліктах стало одним із ключових аспектів, що формують сучасну безпекову архітектуру. Зокрема, інтеграція терористичних

методів у стратегії державних і недержавних акторів свідчить про еволюцію цього явища від окремих терактів до систематичного елемента гібридної війни та асиметричних конфліктів.

У цьому контексті тероризм вирізняється специфічними характеристиками, які відрізняють його від традиційних форм тероризму. Це не лише тактичний інструмент, а й стратегічна концепція, яка використовується для досягнення широкомасштабних політичних та військових цілей. У сучасних умовах терористичні методи часто використовуються для деморалізації супротивника, посилення контролю над територією та впливу на міжнародні відносини. Це підкреслює необхідність глибокого дослідження воєнного тероризму як феномену, що активно впливає на динаміку сучасних конфліктів.

Результати аналізу наукових публікацій. Питання поняття тероризму та його класифікації були і залишаються актуальною тематикою для дослідження багатьох фахівців.

Вагомий внесок у дослідження феномена “тероризм” вносять відомі зарубіжні вчені, такі як: В. Ангеер, А. Архарія, Д. Белл, З. Бжезінський, Р. Бейснер, С. Браун, Б. Броуді, І. Валлерстайн, А. Вольферс, А. Гарфункель, М. Гласіус, Д. Гудбі та ін.

В свою чергу американські дослідники Р. Клайн та Й. Александер визначають поняття “міжнародний тероризм”, як “особливий різновид таємних воєнних дій”.

Р. Міллер стверджує при цьому, що міжнародну терористичну діяльність слід розглядати не інакше як “конфлікти малої інтенсивності”. У різних країнах, як вказувалося, по-різному класифікують терористичні дії і акти, хоча у загальносвітових європейських Конвенціях, Деклараціях, Актах і ін. є спроби певною мірою уніфікувати таку класифікацію.

Проблеми тероризму у різних аспектах достатньо ґрунтовно досліджені такими українськими фахівцями різних галузей, як: В. Антипенко, Б. Леонов, І. Рижов, Ю. Гармашов, В. Глушков, В. Глущенко, М. Головатий, І. Ткачов, В. Денисов, С. Допілка, В. Євтінов, В. Ємельянов, І. Зволінський, Ю. Іванов, В. Ігнатенко, О. Картунов, В. Крутов, І. Курас, І. Лазарєв, В. Ліпкан, та ін.

Український політолог М.А. Дмитренко у своїй монографії “Протиріччя тероризму: питання теорії і практики” поділяє тероризм також на бойовий, кримінальний і соціально-політичний. Бойовий тероризм розглядається і аналізується з огляду на характер воєнних дій і визначається як “збройний конфлікт низької інтенсивності”.

Метою статті є визначення основних характеристик концепції воєнного тероризму та її ролі в сучасних військових стратегіях, зокрема причин інтеграції терористичних методів у військові конфлікти, їхнього впливу на хід війни та наслідків для міжнародної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Актуальність дослідження обумовлена тим, що міжнародних збройних конфліктів стає все менше, але активізуються громадянські війни та з'являються нові методи ведення війни, через що мирне населення сьогодні знаходиться у більшій небезпеці і зазнає більшої кількості жертв, аніж комбатанти.

Різні наукові дисципліни, такі як політична наука, соціологія та право, пропонують різні підходи до визначення понять “війна”, “збройний конфлікт”, “агресія” та “тероризм”. Однак жоден із цих підходів не став загальноприйнятим ні в науковій спільноті, ні в міжнародно-правовій практиці, що призводить до неоднозначних трактувань цих термінів. У випадку збройного конфлікту застосовуються норми міжнародного гуманітарного права та міжнародного кримінального права, тоді як тероризм регулюється національним законодавством і міжнародним правом прав людини.

Сьогодні в Україні особливо важливо досліджувати взаємозв'язок між злочинами, пов'язаними з воєнними діями, та терористичними актами, зокрема визначення цих понять, виявлення їхніх характерних ознак, а також аналіз теоретичних і практичних аспектів протидії цим злочинам. Як зазначають автори посібника з прав людини, війна і тероризм мають багато спільного. Обидва явища характеризуються надзвичайною жорстокістю, політичними, ідеологічними або стратегічними мотивами і ініціюються однією групою людей проти іншої. Незалежно від того, чи є наслідки війни і тероризму умисними, вони завжди мають жахливі наслідки для населення [1]. Таким чином, розмежування цих явищ є не лише теоретично значущим, але й має практичне значення, оскільки впливає на юридичну кваліфікацію відповідних дій.

Слово “тероризм” було вперше використано для опису Епохи терору “Regime de la Terreur” у Франції в останнє десятиріччя XVIII століття, і особливо у період 1793 – 1794 років за правління Максиміліана Робесп'єра. Ці роки характеризуються застосуванням насильницьких методів репресій, зокрема масових екзекуцій, які здійснював Революційний трибунал – суд, запроваджений для розгляду справ політичних злочинців. До кінця саме цієї епохи людей часто засуджували тільки на підставі підозри і без жодної претензії на справедливий суд. Все це призводило до загальної атмосфери страху: це була держава, в якій люди більше не могли відчувати себе захищеними від загрози несподіваного та безпідставного насильства по відношенню до себе. Звідси бере свій початок концепція тероризму.

Упродовж XIX століття поняття тероризму стало менше асоціюватися з системами державного терору, а більше – з діяльністю груп всередині держави, яка була спрямована на скинення правління. Революційні групи по всій Європі часто вдавалися до насильства, щоб скинути правителів або державні режими, які вони вважали репресивними чи несправедливими. Найпопулярнішим методом в основному було вбивство, а серед “успіхів” були вбивства російського царя, французького президента, австро-угорського імператора та італійського короля.

У XX столітті, найбільш жахливому як в плані кількості жертв, так, мабуть, і в плані жорстокості методів, і уряди, і субдержавні угруповання застосовували насильство задля досягнення своїх цілей. Ініціаторами та виконавцями цілої низки цих страшних трагедій були як державні посадовці, так і субдержавні групи. Проте під кінець століття здебільшого тільки останні стали класифікуватися як терористичні угруповання. Ці субдержавні групи є часто озброєні, фінансовані та навіть навчені іншими державами. Чи стають через це держави, які готують та підтримують ці групи, терористичними державами?

Незалежно від того, як трактується поняття тероризму, та незалежно від причин чи мотивацій, які стоять за ним, акт терору населення становить утиск їхньої гідності та порушення їхнього права на особисту безпеку, у кращому випадку, та порушення їхнього прав на життя – у гіршому випадку. З точки зору прав людини, ця проблема виявляється більш складною, оскільки комплекс прав людини розроблявся здебільшого для захисту окремих громадян від посягання на їхні права та свободи з боку держави. Наприклад, немає можливості подати заяву на терористичне угруповання до Європейського суду з прав людини.

Х.Н. Бехруз справедливо зазначає, що існують різні підходи, розроблені політичною, соціологічною, правовою науками щодо тлумачення поняття “війна”. Зокрема, проаналізувавши визначення найбільш відомих розробників теорії війни, він підсумував, що важливими ознаками війни є: наявність двох або більше держав, які протистоять одна одній, протистояння певних груп у межах однієї держави; задіяння

збройних сил; основною метою війни є перемога однієї із держав із нав'язуванням переможеній стороні переможцем своїх правил. Родовою ознакою війни є насилля, але у його найбільш інтенсивній формі, насилля колективного, безпосереднього, навмисного, організованого, інституціоналізованого, санкціонованого, а іноді й ритуалізованого.

Для визначення поняття війни соціологічною наукою, за його дослідженням, є характерним не обмеження її учасників лише політичними одиницями, а включення будь-яких одиниць населення, здатних взятися до зброї як методу врегулювання суперечок (такими, як раси чи племена, держави чи менші географічні одиниці, релігійні чи політичні партії, економічні класи).

Тлумачення війни крізь призму юридичної науки, на його думку, тісно пов'язане з політичною концепцією. Зокрема, війна розглядається як правова умова, яка рівною мірою дозволяє двом або більше ворогуючим сторонам вести конфлікт із застосуванням збройної сили. У вітчизняних юридичних енциклопедичних виданнях війна визначається як стан, у якому держави застосовують одна проти одної усі форми тиску з дотриманням дії законів та звичаїв ведення війни (*jus in bello*).

Науковець зауважує, що сучасне міжнародне право відмовилося від поняття “війна” і надало перевагу поняттю “збройний конфлікт”, більш об'єктивному та широкому за змістом, що дозволяє охопити більшу кількість ситуацій. Зокрема, Статут ООН, також не містить посилання на термін “війна”, а застосовує більш нейтральні поняття, серед яких “застосування сили”, “порушення миру”, “агресія” тощо. Наявність збройного конфлікту визначається на основі законодавчо визначеного комплексу умов, проте критерії визначення кожного з їх видів різняться. Тому він справедливо зазначає, що лише точне визначення таких термінів, як “війна”, “збройний конфлікт”, “агресія” та ін., бажано шляхом їхнього введення у національне чи міжнародне право, закрийє шлях їх до суперечливих тлумачень [2].

Так само відсутня одностайність й у визначенні поняття “тероризм”, оскільки наразі існує більше ста різних визначень тероризму, жодне з яких не набуло домінуючого значення, як у науці, так і в міжнародно-правовій практиці. Генеральна Асамблея ООН найчастіше вживає у своїх офіційних заявах на тему тероризму таке визначення: “Злочинні акти, спрямовані чи розраховані на створення обстановки терору серед широкого загалу, групи осіб або окремих осіб у політичних цілях за жодних умов не можуть бути виправдані, якими б не були їхні мотиви (політичного, філософського, ідеологічного, расового, етнічного, релігійного чи будь-якого іншого характеру), які можуть наводитися як їхнє виправдання” [3].

У політології тероризм розглядається як метод політичної опозиційної насильницької боротьби; у соціології – як найнебезпечніша соціальна дисфункція, вищий ступінь залякування або одна з крайніх форм девіантної поведінки; історичні науки досліджують тероризм як різновид державного й опозиційного терору тощо. У юридичних науках акцентується на конструкціях складів кримінальних правопорушень, що передбачають кримінальну відповідальність за терористичну діяльність, та загальних ознаках тероризму як кримінально-правового явища [4, с. 39].

Так, ст. 1 Закону України “Про боротьбу з тероризмом” визначає тероризм як суспільно небезпечну діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей. У свою чергу, терористична діяльність охоплює:

- планування, організацію, підготовку та реалізацію терористичних актів;

- підбурювання до вчинення терористичних актів, насильства над фізичними особами або організаціями, знищення матеріальних об'єктів у терористичних цілях;
- організацію незаконних збройних формувань, злочинних угруповань (злочинних організацій), організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, так само як і участь у таких актах;
- вербування, озброєння, підготовку та використання терористів;
- пропаганду і поширення ідеології тероризму;
- пропаганду російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії російської федерації як держави-терориста проти України;
- проходження навчання тероризму;
- перетинання державного кордону України з терористичною метою;
- фінансування та інше сприяння тероризму.

Терористичний акт розуміється як злочинне діяння у формі застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, відповідальність за які передбачена статтею 258 Кримінального кодексу України (далі – КК України).

У разі, коли терористична діяльність супроводжується вчиненням злочинів, передбачених статтями 112, 147, 258-260, 443, 444, а також іншими статтями КК України, відповідальність за їх вчинення настає відповідно до КК України [5].

В.П. Ємельянов розглядає тероризм з позиції трьох рівнів:

- у вузькому (власному) розумінні;
- у широкому розумінні;
- у найбільш широкому розумінні.

Так, тероризм у вузькому розумінні співпадає з поняттям “терористичний акт”, кримінальна відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 258 КК України; тероризм у широкому розумінні охоплює тероризм у вузькому сенсі і всі інші злочини терористичної спрямованості; тероризм в найширшому сенсі охоплює тероризм в широкому сенсі і будь-яке сприяння підготовці або вчиненню злочинів терористичної спрямованості або інших терористичних дій.

Вчинення в реальній дійсності діянь, які підпадають під поняття “тероризм в найширшому сенсі” відповідає категорії “терористична діяльність” [6, с. 10].

Як зазначає С.С. Кудінов, до певного часу вважалося, що терористичною діяльністю можуть займатися лише певні недержавні утворення – індивіди, групи, організації. Водночас, “великий потенціал” тероризму у доведенні і відстоюванні власних інтересів, шляхом залякування людей, країн, навіть континентів, перетворив його у засіб, який взятий на озброєння окремими державами. Сучасний тероризм, що здійснюється державою, з використанням її потенціалу, ресурсів, технологій у декілька разів перевищує політичне насилля, на яке спираються терористичні групи, організації. Автор констатує: якщо раніше питання про наявність в діях окремих країн ознак терористичної діяльності мало переважно теоретичний аспект, то зараз воно, на жаль, набуває вже й практичного змісту і потребує свого визначення [7, с. 81-82].

Слід звернути увагу, що й міжнародне гуманітарне право, хоча й не дає визначення поняття тероризму, однак забороняє відповідні прояви під час війни або збройного конфлікту.

Так, у Женевських конвенціях і Додаткових протоколах до них декілька разів згадуються поняття “терор” і “тероризм”. В обох Додаткових протоколах указано, що “цивільне населення як таке, а також окремі цивільні особи не повинні бути об'єктом нападів. Забороняються акти насильства чи погрози насильством, основною ціллю

котрих є тероризувати цивільне населення” (ст. 51.2 Додатковий протокол I, ст. 13.2 Додатковий протокол II) [4, с. 97-98].

А, отже, такі діяння можуть кваліфікуватись і як порушення законів та звичаїв війни. Як справедливо зазначає О. Бальжик, тероризм і збройний конфлікт – це невзаємопов’язані поняття з різних сфер регулювання. У випадку збройного конфлікту будуть застосовуватись норми міжнародного гуманітарного права та міжнародного кримінального права. У деяких випадках убивства або руйнування об’єктів (комбатантів або військових об’єктів) не є злочинами, якщо дотримані принципи пропорційності та інші принципи міжнародного гуманітарного права, тому що воно виділяє як законні, так і незаконні об’єкти нападу.

У випадку тероризму застосовується національне законодавство в сфері боротьби з тероризмом, а також міжнародне право прав людини. На рівні міжнародного права тероризм розглядався по-різному, насамперед крізь призму актів, які можуть бути вчинені. Загалом налічується близько 19 універсальних механізмів. Це протоколи, конвенції, які містять перелік цих актів, резолюції Ради Безпеки ООН, стратегії Генеральної Асамблеї ООН щодо боротьби з тероризмом, але більшість з цих нормативно-правових актів виключають їх застосування в умовах збройного конфлікту. Лише деякі, наприклад Конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, допускають одночасне застосування з нормами міжнародного гуманітарного права [8].

Воєнні дії і терористичні акти загрожують правам людини у найбільш гостро. Складно уявити, що права людини можуть дотримуватись тоді, коли саме життя людини явно знаходиться під прицілом або розглядається як “побічний збиток” під час масових бомбардувань, що прямо чи опосередковано призводять до травм, хвороб, страждань, знищення житла і смерті. У часи війн, особливо війни, що триває безперервно протягом кількох років, кожне право людини зазнає негативного впливу. Руйнуються системи охорони здоров’я, страждає освіта, права на житло, працю, забезпечення харчами та водою, правова система, свобода преси і висловлювань та відповідальність держави, або “ворожої” держави, за образу – всі ці права зазнають обмежень, якщо не зникають зовсім. Проте захист прав буває недостатнім і в мирний час. І певно, права дитини, жінок, національних меншин та біженців/біженок під час війни захищаються ще менше.

Війна і тероризм насправді являють собою повний занепад людяності; вони підривають і обмежують цінності, що лежать в основі прав людини, а разом з ними і правову систему, що має їх захищати. Проте і під час цього занепаду права людини продовжують діяти, хай навіть у слабшому прояві. І хоча вони не дозволяють побороти все зло, вони забезпечують хоч якийсь мінімальний захист і дають хоч якусь надію на справедливість.

Війна та надзвичайний стан у країні дозволяють державам відступити або тимчасово відкласти на другий план деякі зі своїх зобов’язань щодо гарантій з дотримання прав людини. Однак певні права людини, такі як право на життя, право на свободу від катувань, жорстокого або такого, що принижує людську гідність, поводження, ніколи не можна відкладати на другий план. Ці права є основоположними і настільки важливими, що їхнє дотримання необхідно забезпечувати, навіть коли державна безпека знаходиться під загрозою.

Європейський суд з прав людини своїм рішенням постановив у 2011 році (“Аль-Скейні та інші проти Сполученого Королівства”), що Сполучене Королівство порушило статтю 2 Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, в якій визначається право на життя, своїм поводженням з деякими представниками мирного населення під час проведення заходів безпеки в Басрі, Ірак. Це був перший

випадок такого роду, коли Європейська Конвенція була ефективно застосована під час війни на іноземній території, і стосовно цілого регіону. В інших випадках поводження по відношенню до ув'язнених у таборах військовополонених прирівнювалося до катувань [9].

Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що тероризм був інтегрований у воєнні стратегії з різних причин і в різних історичних контекстах. Його використання в якості частини воєнних стратегій має глибокі корені і проявляється в різних формах. Тому пропонуємо виділити такі ключові аспекти цього феномену.

Використання терористичних методів у асиметричних конфліктах. Зокрема, тероризм часто використовувався в рамках партизанської війни, коли слабша сторона конфлікту, не маючи доступу до регулярних військових сил, зверталася до терористичних методів. Це дозволяло завдавати значної шкоди сильнішому противнику з мінімальними ресурсами. Наприклад, під час війни за незалежність Алжиру (1954 – 1962 років) Фронт національного визволення використовував терористичні атаки як частину своєї стратегії проти французьких колоніальних сил. Повстанські групи також часто використовують тероризм з метою деморалізації цивільного населення або військових противника, знижуючи їхню підтримку війни. Це може включати напади на цивільні об'єкти або публічні акти насильства з метою поширення страху.

Державний тероризм через призму репресій та контролю. Деякі держави інтегрували тероризм у свою військову стратегію через репресії проти власного населення або окупованих територій. Державний тероризм спрямований на придушення спротиву та підтримання контролю через насильницькі методи, як, наприклад, стратегії НКВД в Радянському Союзі під час Другої світової війни.

Стратегічне залякування. Держави також можуть використовувати тероризм для залякування ворогів або союзників, демонструючи готовність використовувати крайні заходи для досягнення своїх цілей. Це може включати організацію або підтримку терористичних груп для дестабілізації регіону.

Деякі держави використовують терористичні групи як проксі-сили для досягнення своїх геополітичних цілей. Вони надають фінансову, військову або логістичну підтримку терористичним організаціям, використовуючи їх для впливу на конфлікти в інших державах. Іран, наприклад, підтримує різні шіїтські угруповання на Близькому Сході.

Інструмент політичного впливу. У сучасних конфліктах тероризм стає частиною гібридних стратегій, де поєднуються військові дії з пропагандою, кібертероризмом і підтримкою нелегальних угруповань. Така стратегія використовує тероризм як інструмент для досягнення політичних цілей без прямого військового втручання. Наприклад, РФ широко використовує підтримку сепаратистів та вчинення терористичних актів як частину своєї стратегії на Сході України протягом 2014 – 2022 років.

Психологічні операції із використанням медіа. У сучасних збройних конфліктах терористичні акти часто супроводжуються ретельно спланованими медіа-кампаніями, щоб максимізувати психологічний ефект. Це може включати фільмування нападів або викрадень із подальшим розповсюдженням цих матеріалів через соціальні мережі та інші канали.

Еволюція концепції тероризму у воєнних доктринах. З часом деякі воєнні доктрини інтегрували тероризм як тактичний інструмент для досягнення стратегічних цілей. Це включає в себе розвиток методів контртерористичних операцій та антиповстанських дій, де тероризм розглядається як один із компонентів більш широкого конфлікту.

Окрім воєнного тероризму вважаємо за доцільне звернути увагу й на інші форми цього явища. Зокрема, хотілося б виділити такі його форми.

Так, законодавство України виділяє таку форму тероризму як “технологічний тероризм”. Відповідно до абзацу п'ятого статті першої Закону України “Про боротьбу з тероризмом” технологічний тероризм – кримінальні правопорушення, що вчиняються з терористичною метою із застосуванням ядерної, хімічної, бактеріологічної (біологічної) та іншої зброї масового ураження або її компонентів, інших шкідливих для здоров'я людей речовин, засобів електромагнітної дії, комп'ютерних систем та комунікаційних мереж, включаючи захоплення, виведення з ладу і руйнування потенційно небезпечних об'єктів, які прямо чи опосередковано створили або загрожують виникненням загрози надзвичайної ситуації внаслідок цих дій та становлять небезпеку для персоналу, населення та довкілля; створюють умови для аварій і катастроф техногенного характеру.

В той же час, вбачаємо за можливе виділити такі форми тероризму:

Диверсійний тероризм спрямований на підрив економічної, військової або інфраструктурної стабільності держави шляхом організації вибухів, підпалів, саботажу або інших дій, які шкодять критичним об'єктам, таким як транспорт, енергетика, водопостачання чи комунікації. Основна мета диверсійного тероризму – створити хаос, дезорганізувати органи державної влади та порушити нормальне функціонування суспільства.

Антидержавний тероризм – це форма тероризму, спрямована проти існуючої влади або державного режиму з метою його повалення, підриву або дестабілізації. Цей вид тероризму зазвичай включає напади на урядові установи, силові структури або офіційних представників влади. Його цілі можуть включати зміну політичного ладу, досягнення незалежності певної території або встановлення нового політичного режиму.

Ідеологічний тероризм базується на бажанні просувати певну ідеологію, яка може бути політичною, релігійною або соціальною. Терористи, що діють з ідеологічних мотивів, використовують насильство для досягнення ідеологічних цілей, таких як просування своєї віри, знищення інакомислячих або побудова нового суспільного устрою.

Інформаційний тероризм – в першу чергу, одна із форм негативного впливу на особу, суспільство і державу усіма видами інформації. Також це різного роду погрози, дії по залякуванню окремих осіб і суспільства в цілому.

Етнонаціональний тероризм, цей тип тероризму пов'язаний з боротьбою за незалежність або самовизначення певної етнічної чи національної групи. Етнонаціональні терористи можуть прагнути створення незалежної держави, виходу з-під контролю центральної влади або отримання більшої автономії.

Релігійний тероризм має на меті досягнення релігійних цілей шляхом насильства. Він часто заснований на переконанні, що терористичні дії є божественним наказом або способом захисту та розповсюдження віри.

Кібертероризм – це форма тероризму, яка включає використання інформаційних технологій та комп'ютерних систем для здійснення атак на критичну інфраструктуру, урядові або приватні організації з метою створення паніки, дестабілізації, або завдання економічної та соціальної шкоди.

Висновки.

Воєнний тероризм є складним і багатогранним явищем, що займає важливе місце в сучасних військових стратегіях. Його інтеграція в асиметричні та гібридні конфлікти підкреслює зміну підходів до ведення війни, де традиційні методи часто виявляються недостатніми для досягнення поставлених цілей. Воєнний тероризм не лише розширює

інструментарій військових дій, але й створює нові виклики для міжнародної безпеки, оскільки його застосування має серйозні наслідки як для безпосередніх учасників конфлікту, так і для глобальної стабільності.

Використання терористичних методів у військових конфліктах дозволяє досягати тактичних та стратегічних переваг, особливо в умовах асиметричних протистоянь. Воєнний тероризм спрямований на деморалізацію супротивника, знищення його ресурсів і підірив політичної волі до опору. Він також може використовуватися для підтримки контролю над окупованими територіями або впливу на політичні процеси в інших державах.

Аналіз концепції воєнного тероризму вказує на необхідність переосмислення традиційних підходів до боротьби з тероризмом. Сучасна боротьба з тероризмом повинна враховувати його інтеграцію у військові стратегії та розробляти нові методи протидії, які враховують як військовий, так і політичний аспекти цього явища. Міжнародна спільнота повинна вживати узгоджених заходів для стримування використання терористичних методів у війнах і забезпечення дотримання норм міжнародного гуманітарного права.

Таким чином, воєнний тероризм залишається серйозною загрозою, що вимагає комплексного підходу для його ефективної нейтралізації. Подальші дослідження в цій сфері повинні спрямовуватися на поглиблене вивчення механізмів його функціонування та розробку інноваційних стратегій протидії, що враховують змінюваний характер сучасних конфліктів.

Використана література

1. Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді / П. Брандер, Л.В. Націла та ін. Компас, 2012. 624 с.
2. Бехруз Х.Н. Поняття війни у міжнародному праві: проблеми концептуалізації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 558-561.
3. Rohan A. Perera. Declaration on Measures to Eliminate International Terrorism, 1994, and the 1996 Supplementary Declaration thereto. URL: <https://legal.un.org/avl/ha/dot/dot.html> (дата звернення: 15.09.2024).
4. Організаційно-правові основи запобігання тероризму: підручник / Ю.О. Лісіцина, І.Р. Серкевич, Г.З. Яремко та ін. / за заг. ред. В.В. Луцика. Львів: ЛьВДУВС, 2020. 432 с.
5. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.03 р. № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення: 15.09.2024).
6. Проблеми систематизації та комплексного розвитку антитерористичного законодавства України: монографія / В.С. Зеленецький, В.П. Ємельянов, В.Я. Настюк та ін. / за заг. ред. В.С. Зеленецького та В.П. Ємельянова. Харків: Право, 2008. 96 с.
7. Кудінов С.С. Державний тероризм – визначення та характеристика. *Інформація і право*. № 2(41)/2022. С. 78-84.
8. Тероризм і збройний конфлікт: розмежування правових дефініцій (30.11.2022). URL: <https://justtalk.com.ua/post/terorizm-i-zbrojniykonflikt-rozmezhuвання-pravovih-definititsij> (дата звернення: 29.06.2023).
9. Аль-Скейні та інші проти Сполученого Королівства, Європейський суд з прав людини, Велика палата (заява № 55721/07), 7 липня 2011 року. URL: <http://www.bailii.org/eu/cases/ECHR/2011/1093.html> (дата звернення: 29.06.2023).